

Bomärken

Årets bomärken gäller Gruddbo by och omfattar gårdarna från Duhlbo- gård i södra Gruddbo och norrut till Rothagens och Häradsarvets gränser. De två sydligaste byklasarna Rullbo och Kulåra redovisas kommande år.

Ett värdefullt stöd i arbetet har jag haft i boken om Gruddbo by, denna byundersökning från mitten av 1930-talet, som innehåller så mycket om byns historia, inte minst om bomärken. Mats Rehnberg skrev om detta ämne, och man finner där en förteckning, innehållande 75 märken från byn.

Då jag nu, 50 år senare, vandrar runt i gårdarna för att ”kolla läget”, kan jag — förutom all intressant historia jag får mig till livs — med glädje konstatera, att bomärket fortfarande lever kvar. Ingen tvekar, alla ritar vant och säkert sitt märke på mitt block. Stenis Lars ritar kvickt sitt och alla grannars. Hos Amus Erik behövde jag egentligen inte ens gå in. På förstubron står en piassava-kvast där Amusmärket är prydligt skrivet med tuschpenna. Och många fina gamla föremål med bomärket inristat i botten har jag fått se.

Några gårdar är helt borta nu, och bomärket således ur bruk. På en karta har jag, med hjälp av storskifteskartan och husförhörslängder, sökt redovisa byns gårdar omkring år 1850, och där visas några märken som numera inte används.

Nordiska Museets och Skansens årsbok Fataburen 1951 har en artikel om bomärken, skriven av Mats Rehnberg och översänd till vår red.



1919. Fem syskon från Masniss-gården (nr 45 på kartan). Fr. v. Mats Anders Matsson, f. 1855, gift m. Bus Margit Nilsdotter från Bengtsarvet. (övertog gården). Mats Anna Matsdotter, f. 1858, gift m. Brottar Nils Nilsson i Rullbo. Mats Nils Matsson, f. 1861 gift m Mats Mejt Larsdotter i Bengtsarvet. Mats Cherstin Matsdotter f. 1852, gift m. Håll Mats Nilsson i Kulåra (fotografens föräldrar). Mats Per Matsson, f. 1865, gift m Mats Margit Olsdotter i Bengtsarvet. (Foto: Håll Nils Matsson)

medlem Evald Håkansson ”med tack för Sool-öen 1983 från gamle vännen, Mats Rehnberg”. Ur denna artikel plockar jag ett stycke:
 — Det hittills äldsta kända bomärket från Gruddbo härrör från år 1635*. Från senare delen av 1600-talet har ytterligare enstaka bomärken påträffats. Under 1700- och 1800-talet blir antalet betydligt större. Dessa märken har kunnat följas fram till 1900-talet, då de alltjämt brukas av ättlingar till dem som använde märkena för 200 à 300 år sedan.

* Måspersmärket $\ddot{\text{Y}}$ nr 7 på kartan.



*1918, Grudd Anna Matsdotter
— Rullugås Anna — f. 1849
i Rulljugåsgården (nr 46 på
kartan), g. 1869 med Erik Olof
Jönsson i Jerkgården (nr 43).
(Foto: Håll Nils Matsson.)*

Alltifrån 1700-talet, då bomärkena börjar uppträda rikligare i personbestämda och daterade sammanhang, visar det sig, att märkena gått i arv inom samma släkt och på samma gård. Med släkt menas därvid icke enbart generationsväxling på den manliga sidan. Mågar, som flyttar till

hustruns gård, får ofta i folkmun "särknamn", d v s de uppkallas efter svärgården, eller åtminstone brukar så bli fallet med deras barn. Mågen antar alltid svärgårdens bomärke. Icke något enda exempel på motsatsen har kunnat påträffas.

Barnlösa familjer har stundom tagit sk "fostra", d v s ett slags adoptivbarn, som bistått i gårdsbruket och som sedan genom testamente eller överenskommelse övertager gården. Fostersonen, som ofta kan vara en vuxen person, antar alltid den övertagna gårdens märke i likhet med vanliga barn. Ej heller svärföräldrar, som på gamla dar inflyttar — t ex som arbetshjälp — hos något av de gifta barnen, får införa sitt tidigare bomärke på den gård, dit de för återstoden av levnaden flyttat.

Bomärket synes alltså representera hela "huset", d v s alla familjemedlemmar eller på gården boende anförvanter. Det utgör gårdens och storfamiljens gemensamma märke.

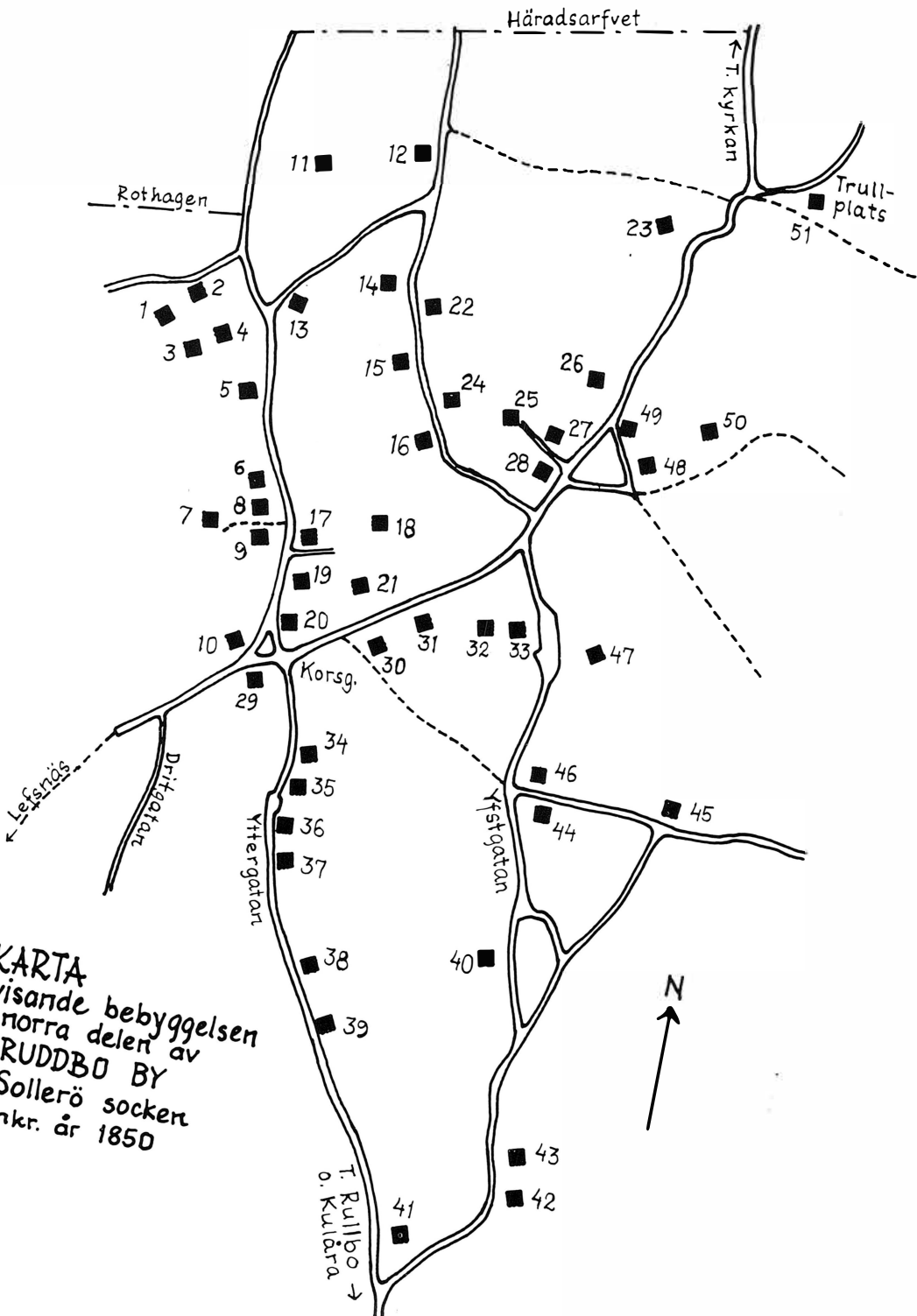
Då en gammal släkt överger en gård genom dödsfall eller avflyttning upphör också deras bomärke att begagnas på denna gård. När en släkt köper en gård, anbringar den sitt eget märke på ägodelarna.



Håll Nils Mattsson studerar "rogardskaveln".

Förklaring till karta över norra delen av Gruddbo by, omkring år 1850

Nr på kartan	Gårdsnamn	Bomärke (ur bruk numera)	Nr på kartan	Gårdsnamn	Bomärke (ur bruk numera)
	Amus		27	Ö. Flint	
2	Amus		28	Niss	
3	Amus		29	Myr el. Nisis	
4	Amus	H	30	Markus	
5	RyssBöl (T. Amerika 1882)		31	S:a Ryss	
6	Trapp		32	Ö. Ryss	
7	Måspär	Y	33	Trapp	
8	Lök	I	34	Snes	A
9	Småsik	h	35	Sollin	H
10	Mås	X	36	Markus el. Karls	
11	Nisis		37	Markus	L
12	Djus		38	Mås	
13	Böl	A	39	Sol	
14	Bäse		40	Krång	
15	Ryss		41	Knatte	
16	Mås		42	Svenn	
17	Mås	A	43	Jerk	
18	Nisis		44	Ullas	
19	Nisis	+	45	Mats	
20	Sol Jons (fr 1859)		46	Rulljugås	
21	Nisis		47	Knuts	
22	Flint			(T. Amerika o Folkärna)	
23	Sutter		48	Sol Lars	
24	N:a Ryss		49	Dunder Niss	
25	Styr		50	Dunder	
26	Amma		51	Flint (Trollplats)	



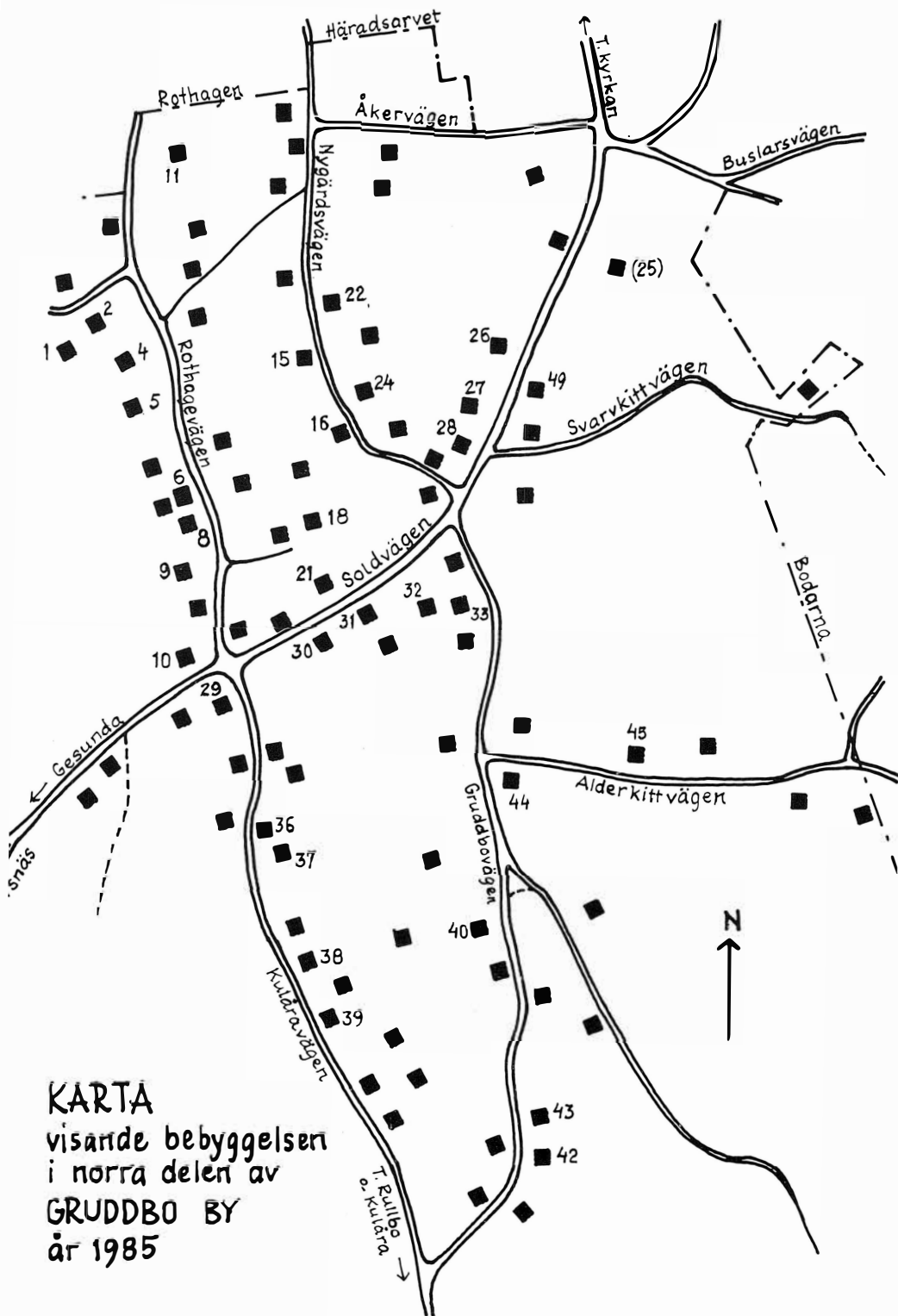
KARTA
 visande bebyggelsen
 i norra delen av
GRUDDBO BY
 i Sollerö socken
 omkr. år 1850

Förklaring till karta över norra delen av Gruddbo by, år 1985.

Siffrorna markerar att respektive nr är samma gårdsplats som redovisas på 1850 års karta.

Vissa gårdar har numera ett annat namn:

Nr	1850	1985
1	Amus	Lislars
5	RyssBöl	Amus
8	Lök	Mås
9	Småsik	Rapp
10	Mås	Bråmå
15	Ryss	Flintull
21	Nisis	Månthe
25	Styr	Hållkitt (flyttad)
27	Ö. Flint	Busull
29	Myr	Lärka
31	S. Ryss	Flintull
32	Ö. Ryss	Ryssper
38	Mås	Måspär
39	Sol	Fält
42	Svenn	Duhlbo
45	Mats	Mas Niss
46	Rulljugås	Grudd



KARTA
 visande bebyggelsen
 i norra delen av
GRUDBO BY
 år 1985

Gruddbo

(utom Rullbo och Kulåra)

Bomärke	Gårdsnamn	Platsens nuvarande ägare eller brukare	Litt	Reg.nr
⌥	Duhlbo	Holger Duhlbo	DBG	130
⌥	Jerk	Erik Ejnar Jönsson	DBL	134
⌥	Fält	Leif Henriksson	DBN	136
⌥	Tråmbu	Manne Krång	DBU	142
⌥	Måspär	Mås Karl Andersson	DBX	144
⌥	Måspär	Hulda Mårs	DBY	145
⌥	Markus (Sahr)	Östen Sahr	DBZ	146
⌥	Karls	Agnes Karin Jonssons arv.	DCA	147
⌥	Skräddar	Skräddar Axel Andersson	DCB	148
⌥	Patron	Anna Häll	DCD	150
⌥	Myr	Anna Myrman	DCG	153
⌥	Lärka	Anna Jungvig	DCH	154
⌥	Markus	Karl Markus arv.	DCI	155
⌥	Flintull	Lars Stenius	DCK	156
⌥	Filén (Flintull)	Margit Bengts	DCL	157
⌥	Ryssper	Mås Sven Larsson	DCM	158
⌥	Ryssmats	Hasse Olsson	DCN	159
⌥	Trapp	Lars Trapp	DCO	160
⌥	Trapp	Svarv Erik Larsson	DCP	161
⌥	Grudd	Ejnar Grudd	DCS	163
⌥	Ullas	Arne Uhlas	DCU	165
⌥	Masniss	Resar Erik Andersson	DCV	166
⌥	Ö. Masniss	Hillevi Ahlström	DCX	167
⌥	Svarvtjitt	Åke Flinth	DDA	170
⌥		Kjell Uhlas	DDC	172
⌥	Niss	Elsa Norin	DDL	180
⌥	Amma	Elsa Norin	DDF	175
⌥	Måsanlass el. Busull	Bus Anders Olssons arv.	DDG	176
⌥	Niss	Karin Larsson	DDH	177

Bomärke	Gårdsnamn	Platsens nuvarande ägare eller brukare	Litt	Reg.nr
⊥	Jerklars	Sune Jerkgård	DDI	178
⌘	Månthe	Erik Månthe	DDK	179
⌘	Bråmå	Albin Bråmå	DDO	183
⌘	Rapp	Ola Solin	DDR	185
⌘	Mås	Maria Svarvén	DDS	186
⌘	Trapp	Lisa Lovén	DDT	187
⌘	N. Trapp	Hans Eriksson	DDU	188
⌘	Amus	Amus Erik Olsson	DDV	189
⌘	Amus	Nils Olsson	DDX	190
⌘	Amus	Alice Blachowski	DDY	191
⌘	Lisslars	Grudd Anders Andersson	DDZ	192
⌘	Mås	Mås Anders Jönssons arv.	DEE	197
⌘	Flintull	Frida Danielsson	DEL	203
⌘	Nisis	Krång Karl Anderssons arv.	DEO	206
⌘	Ryss	Anton Stunis	DEP	207
⌘	Flint	Flint Johan Eriksson	DER	208
⌘	Flint	Erik Flint	DET	210
⌘		Erik Anders Larsson	DEU	211
⌘	Nisis	Gillis Olsson	DFC	218
⌘	Dunderniss	Arne Dahlström	Bodarna BBD	127

Margit Andersson